

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ**

МЕЩЕРЯКОВ Валерій Валентинович

УДК 351.853:353.1

**МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ
ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ТА ПАМ'ЯТОК
АРХІТЕКТУРИ В РЕГІОНАХ**

25.00.02 – механізми державного управління

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з державного управління

КИЇВ – 2016

Дисертацією є рукопис.
Робота виконана в Національній академії державного управління при Президентові України.

Науковий керівник – кандидат наук з державного управління, доцент
ЛЕЛЕЧЕНКО Анжела Павлівна,
Національна академія державного управління
при Президентові України,
доцент кафедри регіонального управління,
місцевого самоврядування та управління містом.

Офіційні опоненти: доктор наук з державного управління, професор
СТЕПАНОВ Віктор Юрійович,
Харківська державна академія культури
Міністерства культури України,
декан факультету управління та бізнесу;

кандидат наук з державного управління
ХОЛОДОК Валентина Дмитрівна,
Обласний комунальний заклад “Харківський
організаційно-методичний центр туризму”,
директор.

Захист відбудеться *21 вересня 2016 року о 14 годині* на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.810.02 Національної академії державного управління при Президентові України за адресою: 03680, м. Київ, вул. Ежена Потьє, 20, к. 212.

Із дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної академії державного управління при Президентові України (03680, м. Київ, вул. Ежена Потьє, 20).

Автореферат розісланий *19 серпня 2016 року*.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

Л.А.Мельник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Історико-культурна спадщина та пам'ятки архітектури як місцевого, національного, так і світового значення є надбанням кожної нації окремо та людства загалом, без них неможливо уявити світову культуру, створену багатьма поколіннями. Багато змін, які відбуваються останніми роками в українському суспільстві, пов'язані з культурними інтенціями до минулого і вони суттєво визначають майбутнє суспільства. Це підтверджує й світовий досвід. Тому кожна держава, яка стає на шлях сталого розвитку, потребує формування такої системи державного регулювання сфери охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, яка б забезпечувала узгоджене й ефективне нормативно-правове, організаційне, фінансово-економічне та інформаційне підґрунтя для збереження й охорони пам'яток історії та культури і водночас сприяла б культурному розвитку регіонів країни.

Через недоліки в чинній вітчизняній системі державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини фінансування ремонтно-реставраційних робіт, охорони та розвитку пам'яток є недостатнім, що інколи призводить до їх руйнування та знищення. Сталий розвиток культурної сфери регіонів передбачає системне регулювання відносин у пам'яткоохоронній сфері, зокрема з метою забезпечення комплексної стратегії охорони історико-культурної спадщини, що дає змогу отримати синергетичні результати від реалізації відповідних концепцій, проектів, програм та окремих заходів. Цей підхід узгоджується зі Стратегією сталого розвитку "Україна – 2020" та Довгостроковою стратегією розвитку української культури – стратегією реформ, якими передбачається розвиток України як країни із визначними культурними та історичними традиціями. Для вирішення цих завдань особливу увагу слід приділити вдосконаленню взаємовідносин і механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах, кожен з яких має свої історичні та соціально-економічні особливості.

Дисертація є логічним продовженням започаткованого в Україні комплексного дослідження проблематики охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури. Зокрема, деякі організаційно-правові аспекти державного управління охороною культурної спадщини вивчали Т.Геврик, В.Горбик, Т.Каткова, Т.Курило, О.Нестуля, О.Мастениця, О.Принь, О.Присяжнюк, О.Усенко та ін., діяльність міжнародних організацій та міжнародної співпраці України у цій сфері – Г.Андрес, М.Богуславський, В.Вакуленко, І.Валентюк, Ю.Лебединський, В.Максимов, О.Мельничук, О.Надинова, Л.Прибега, О.Титова та ін.

Проблеми вдосконалення механізмів державного управління охороною культурної спадщини розглядали такі науковці, як В.Акуленко, А.Лелеченко, О.Малишева, В.Степанов, А.Філатов, Л.Чупрій, В.Холодок, О.Шаптала та ін. Теоретичною базою дисертаційного дослідження слугували праці з теорії та методології державного управління Г.Атаманчука, В.Бакуменка, М.Білінської, Є.Воротіна, В.Гошовської, В.Голубь, В.Князева, О.Лебединської, В.Мамонової, В.Малиновського, Н.Нижник, О.Оболенського, А.Попка, А.Романюка, А.Семенченка, В.Скуратівського, В.Тертички, В.Трощинського та ін.

Незважаючи на суттєву розробленість проблематики охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури вітчизняними і зарубіжними

науковцями в зазначених напрямках, малодослідженими залишаються механізми державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах з урахуванням потреби у взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування (ОМС) з громадськістю та приватним сектором, а також дотримання Україною міжнародних стандартів у пам'яткоохоронній сфері, що й зумовлює актуальність теми дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснювалося згідно з комплексним науковим проектом Національної академії державного управління при Президенті України (далі – Національна академія) “Державне управління і місцеве самоврядування” (ДР № 0199U002827) у процесі виконання науково-дослідних робіт кафедри регіонального управління, місцевого самоврядування та управління містом “Обґрунтування теоретико-методологічних та практичних аспектів інноваційних підходів до регіонального управління та розвитку” (ДР № 0112U002449) та “Механізми державного управління функціональною спроможністю кадрового потенціалу органів державної влади й органів місцевого самоврядування в сфері організації надання якісних публічних послуг: теоретичне та методологічне їх забезпечення” (ДР № 0114U002867), у межах яких автором як співвиконавцем розроблено теоретичні положення щодо регулювання пам'яткоохоронної діяльності на регіональному рівні, визначено й обґрунтовано актуальні напрями вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах.

Мета та завдання дослідження. *Метою* дисертаційного дослідження є теоретичне обґрунтування й розробка практичних рекомендацій щодо напрямів удосконалення механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах держави.

Для досягнення мети було поставлено такі *завдання*:

- систематизувати основні дослідницькі підходи до формування й розвитку сфери охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, уточнити відповідні поняття та розширити класифікацію об'єктів культурної спадщини (ОКС) у досліджуваній сфері;
- конкретизувати зміст і розкрити напрями вдосконалення нормативно-правового механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України;
- розробити структурно-функціональну модель комплексного механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах;
- здійснити аналіз застосування компенсаційно-стимулюючого механізму захисту інтересів інвесторів у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури й визначити підходи щодо його впровадження в регіонах України з урахуванням кращих міжнародних практик із формування корпоративної та приватної культури благодійництва і меценатства в досліджуваній сфері;
- обґрунтувати концептуальний підхід до формування моделі узгодженої взаємодії органів державної влади, ОМС з громадськістю та приватним сектором у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах;

– розробити пропозиції та практичні рекомендації щодо визначення шляхів удосконалення механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України на сучасному етапі.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури.

Предмет дослідження – механізми державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою реалізації дослідницької мети слугували загальнонаукові та спеціальні методи: історичний (розкрито основні передумови та фактори виникнення і розвитку сфери охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури); абстрактно-логічний (здійснено аналіз наукових джерел, нормативно-правової бази за темою дослідження); аналізу та синтезу (уточнено сутність основних категорій, у тому числі поняття “державне регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури”); класифікації (здійснено класифікацію за змістовими параметрами ОКС); аналогії та порівняння (узагальнено зарубіжний досвід державного регулювання у досліджуваній сфері); моделювання (розроблено моделі та механізми державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах); прогностичний (сформульовано висновки, пропозиції та практичні рекомендації і визначено пріоритетні напрями вдосконалення механізмів державного регулювання за темою дослідження). Емпіричну базу дисертаційної роботи становили законодавчі й нормативно-правові акти, статистичні збірники і матеріали Державної служби статистики України, публікації вітчизняних і зарубіжних учених із питань державного управління, історії, права, економіки, охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні напрямів удосконалення механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, що забезпечують підвищення ефективності відповідної управлінської діяльності регіональних органів влади в Україні. У результаті дослідження:

уперше розроблено структурно-функціональну модель комплексного механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах, яка ґрунтується на принципах системності, функціональної та інституційної детермінованості, внутрішньої і зовнішньої транспарентності з виокремленням інституційного, фінансово-інвестиційного й організаційного блоків, висвітленням їх інтегральної взаємодії для досягнення узгоджених цілей усіх груп потенційних суб'єктів охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, систематичного пошуку і запровадження на практиці ефективних інструментів у цій сфері з урахуванням міжсекторальних зв'язків;

удосконалено:

– класифікацію об'єктів культурної спадщини за видами та категоріями цінності з огляду на необхідність запровадження єдиних категорій ОКС у законодавстві України та доповнення переліку основних термінів у Законі України “Про охорону культурної спадщини”;

– визначення та характеристики напрямів розвитку нормативно-правового механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури шляхом законодавчого уточнення завдань і функцій суб'єктів забезпечення ОКС, усунення суперечностей у чинних нормативно-правових актах; конкретизації правових принципів управління вказаною сферою через внесення змін до Закону України “Про охорону культурної спадщини”, у підзаконні акти, а також прийняття проектів законів України “Про нематеріальну культурну спадщину”, “Про інвестиційне забезпечення реалізації програм культурного розвитку регіонів України”, “Про внесення змін до Закону України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей”, відповідних законів із містобудівної, архітектурної та реставраційної діяльності, використання та охорони земель, податкового та нормативно-правового регулювання суспільної і благодійної діяльності з урахуванням документів ЮНЕСКО, ІКОМОС, рішень Ради Європи з метою забезпечення їх відповідності законам, що регулюють державно-управлінські та громадські відносини у цій сфері;

– організаційні, фінансово-економічні та інформаційно-комунікативні засади державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, що передбачають: удосконалення організаційного механізму шляхом реформування організаційної структури управління і повноважень у вказаній сфері на державному і регіональному рівнях та посилення ролі їх спільних інститутів співпраці, покращення кадрового забезпечення цієї сфери, зміцнення внутрішньо- і зовнішньокommунікативних організаційних зв'язків; прийняття рекомендацій із упорядкування фінансово-економічного механізму шляхом упровадження пільгового кредитування пам'яткоохоронних заходів, використання програмного підходу в освоєнні бюджетних коштів, реалізації інвестиційних програм із розбудови інфраструктури, запровадження окремих форм державно-приватного партнерства в досліджуваний сфері, а також стимулювання розвитку сервейінгових послуг як системи довгострокових фінансово-економічних відносин між інститутами держави та суб'єктами приватного сектора економіки для досягнення максимального ефекту при управлінні нерухомими об'єктами (у тому числі ОКС) за рахунок системного підходу, що охоплює всі стадії реконструкції і життєвого циклу об'єкта; внесення пропозиції з модернізації інформаційно-комунікативного механізму, яким передбачається посилити державну політику культурного протекціонізму, спрямованого на захист історико-культурного надбання, створення національної стратегії оцифровування історико-культурної спадщини та збереження цифрового контенту;

набули подальшого розвитку:

– трактування поняття “державне регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури”, під яким розуміється “сукупність інструментів, форм, засобів і методів цілеспрямованого впливу держави на суб'єктів взаємовідносин у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури (органи державної влади, органи місцевого самоврядування, громадськість, суб'єкти господарювання, громадські об'єднання та ін.), при якому забезпечуються облік, гарантований захист та збереження об'єктів історико-культурної спадщини і пам'яток архітектури, створюються сприятливі умови для їх використання, досягнення цілей розвитку держави та її території”;

– модель узгодженої взаємодії органів державної влади, ОМС з громадськістю та приватним сектором у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах, яка ґрунтується на засадах соціального партнерства і полягає в модернізації державного управління охороною, збереженням та відродженням культурних надбань українського народу: систематизації чинного законодавства, конкретизації культурної доктрини, гармонізації державно-громадських, приватних та комерційних взаємовідносин через розробку механізмів взаємодії, запровадження інструментів співпраці, принципів, спільних функцій та форм щодо їх реалізації;

– компенсаційно-стимулюючий механізм захисту інтересів інвесторів у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України на основі розроблених рекомендацій щодо запровадження кращих міжнародних управлінських практик зі збереження, реконструкції, реставрації ОКС та адаптації зарубіжного досвіду (США, Великої Британії, Німеччини, Канади, Польщі та ін.).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані теоретичні положення, висновки і пропозиції можуть бути корисними фахівцям та науковцям, які в галузі науки “Державне управління” вирішують комплексну проблему охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах.

Окремі матеріали дисертаційного дослідження використані:

– Комітетом з питань культури і духовності Верховної Ради України при розробленні проекту Закону України “Про внесення змін і доповнень до Закону України “Про охорону культурної спадщини” шляхом доповнення його новими термінами та розширення класифікації об’єктів культурної спадщини за категоріями цінності (за змістовими параметрами) (реєстраційний № 4239 від 20 травня 2015 року) (довідка про впровадження від 3 червня 2015 року № 04-16/12-601);

– Управлінням культури Житомирської обласної державної адміністрації при розробці регіональної програми охорони культурної спадщини, підготовці науково-практичних і науково-краєзнавчих конференцій, семінарів, плануванні та координації науково-дослідної і охоронної роботи в Житомирській області, зокрема під час проведення проблемно-цільового навчання “Державна політика в сфері охорони культурної спадщини. Актуальні питання охорони і збереження історико-культурної спадщини в області” (акт про впровадження від 17 вересня 2015 року № 4261/30/2-15);

– Управлінням охорони культурної спадщини виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) в процесі опрацювання Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року і надання пропозицій щодо пріоритетності питань охорони та збереження історичного середовища міста Києва в частині проведення інспекційного моніторингу пам'яток із залученням громадських інспекторів у центральному історичному ареалі міста, в межах охоронної (буферної) зони об’єкта культурної спадщини, занесеного до списку об’єктів всесвітньої спадщини ЮНЕСКО: “Київ: Собор Святої Софії з прилеглими монастирськими будівлями, Києво-Печерська Лавра”, у державних заповідниках та на заповідних територіях, передусім тих, що перебувають у незадовільному стані, в тому числі: Садибі Міхельсона, Гостинному дворі, будинку Сікорського, “Будинку зі зміями” тощо (акт про впровадження від 17 червня 2015 року № 066-2005);

– Головним управлінням Держземагентства України у м. Києві і Департаментом містобудування та архітектури виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) при укладенні протоколу намірів щодо реалізації спільних дій у рамках розроблення електронної системи містобудівного кадастру в частині подання через геопортал інформації та переліку об'єктів культурної спадщини і пам'яток архітектури з метою забезпечення інтегрованості геоінформаційних ресурсів у галузях містобудування та управління земельними ресурсами у м. Києві (довідка про впровадження від 24 вересня 2013 року № 20-28-0.2-16792/213).

Особистий внесок здобувача. Теоретичні обґрунтування, практичні рекомендації, висновки та пропозиції отримані здобувачем у процесі дослідження самостійно.

У дисертації не використовувалися ідеї і розробки, що належать співавторам. У наукових публікаціях, підготовлених у співавторстві з А.П.Лелеченко, особистий внесок дисертанта полягає: у [2] – в обґрунтуванні пріоритетних напрямів регіональної фінансово-інвестиційної політики у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах і розробці схеми її фінансово-інвестиційного забезпечення; у [4] – у формулюванні основних рекомендацій щодо систематизації та вдосконалення нормативно-правового забезпечення у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури; у [8] – у визначенні пріоритетних напрямів зовнішньої культурної політики України щодо збереження пам'яток історії і культури для створення позитивного іміджу країни на міжнародній арені.

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, висновки, пропозиції, отримані в дисертації, оприлюднені на наукових та науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних, всеукраїнських та за міжнародною участю: “Наука як ресурс модернізаційної стратегії держави” (Київ, 2012); “Модернізація державного управління та європейська інтеграція України” (Київ, 2013); “Развитие института государственной службы в регионах: международный и российский опыт” (Орел, 2013); “Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика” (Запоріжжя, 2013); “Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади” (Полтава, 2013); “Міське самоврядування – основа сталого розвитку України” (Київ, 2014); “Сучасні проблеми державного та муніципального управління” (Київ, 2015).

Публікації. Найважливіші положення та результати дослідження викладено в 13 наукових працях, з них 6 статей опубліковано у виданнях, включених до переліку фахових у галузі науки “Державне управління” (в тому числі 2 в зарубіжних виданнях), 7 тез – у матеріалах конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 305 сторінок, з них 225 сторінок основного тексту. Робота включає 15 рисунків, 3 таблиці, 4 додатки. Список використаних джерел налічує 324 найменування, з них 10 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір та актуальність теми дослідження, вказано її зв'язок із напрямками досліджень Національної академії; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення; наведено інформацію про їх упровадження й апробацію, особистий внесок здобувача, публікації за темою дисертації, її структуру та обсяг.

У **першому розділі** – *“Теоретико-методологічні засади державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури”* – систематизовано основні дослідницькі підходи до формування і розвитку сфери охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, уточнено поняття, розширено класифікацію ОКС і розкрито особливості державного регулювання в досліджуваній сфері.

Аналіз наукових праць свідчить, що проблема охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури є комплексною, привертає увагу дослідників різного наукового профілю. Основні етапи становлення пам'яткоохоронної сфери, що мають певні характерні особливості, які формувалися з урахуванням зовнішніх та внутрішніх детермінант, вивчалися В.Горбиком, О.Нестулею та ін., проблеми становлення і розвитку законодавства про охорону й використання ОКС – В.Акуленком, В.Жадько, Т.Курило та ін. Формування регіональних особливостей системи охорони та збереження культурної спадщини досліджували О.Малишева, О.Принь, О.Присяжнюк, П.Тронько, О.Худолей та ін., удосконалення механізмів державного управління охороною культурної спадщини – Ю.Опалько, Л.Прибега, В.Холодок, міжнародно-правові відносини та системи охорони культурних цінностей – Г.Андрес, М.Богуславським, В.Максимовим та ін. Систематизацію й архітектурознавчий аналіз матеріалів щодо визначних архітектурних об'єктів, які з різних причин не дійшли до нашого часу, але без яких неможливо уявити собі справжню історію української архітектури здійснено В.Вечерським. Проте наявний науковий та управлінський інструментарій поки що не дає можливості завершити правову регламентацію відносин, пов'язаних із охороною та використанням культурних цінностей, налагодженням координації діяльності органів влади різних рівнів, які вирішують цю проблему.

Уточнено визначення базових понять дослідження, які утворюють категорійно-понятійний апарат державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, зокрема таких, як “пам'ятка”, “пам'ятник”, “культура”, “спадщина”, “пам'ятка культурної спадщини”, “пам'ятка історії та культури”, “культурна спадщина”, “історико-культурна спадщина”, “пам'ятка архітектури”, “державне управління” і “державне регулювання”, а також розкрито зміст термінів: “механізм”, “механізм держави”, “механізм державного регулювання”. Показано, що систематизація понять, які використовуються в наукових, нормативно-правових та інших джерелах при характеристиці певних явищ у цій сфері, дає підстави розглядати їх з позиції синонімічності й взаємозв'язку, що сприяє системному застосуванню, встановленню співвідношення між ними та уніфікації. На підставі етимологічного та правового аналізу змісту категорії “державне регулювання” конкретизовано поняття “державне регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури”, закріплення якого на законодавчому рівні сприятиме його єдиному розумінню в практичній управлінській діяльності.

З'ясовано, що розвиток культури сприяє збільшенню кількості культурних цінностей з акцентуванням уваги на їх історичній складовій, доповненні законодавства новими категоріями ОКС. Визначено, що наведена в Законі України “Про охорону культурної спадщини” (ст. 2) класифікація ОКС за видами та категоріями цінності не є вичерпною і потребує їх доповнення за видами (художні, документальні об'єкти (пам'ятки), предмети музейного значення, а також унікальні та рідкісні предмети колекціонування); за категоріями цінності (пам'ятки місцевого, національного та світового значення, історико-культурні заповідники, історико-архітектурні заповідні території, цінні та рядові історичні забудови). Запропоновано також розширити глосарій представлених у цьому законі термінів, які відображають сучасну практику охорони пам'яток і досвід інших країн, відповідно до рекомендацій ЮНЕСКО, що сприятиме вдосконаленню Державного реєстру нерухомих пам'яток України (ДРНПУ). Обґрунтовано, що основні завдання з охорони історико-культурної спадщини полягають у розробці та впровадженні системи заходів щодо збереження, використання та популяризації ОКС, гармонізації суспільних відносин у цій сфері. Виходячи з цього особливістю державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури є вжиття регулівних заходів, спрямованих на усунення негативних явищ у конкретній сфері суспільного життя шляхом впливу суб'єктів управління пам'яткоохоронною сферою на об'єкти, які мають практичний характер та функціональну спрямованість, для досягнення поставлених цілей. Це, своєю чергою, передбачає локалізацію відповідних відносин на регіональному рівні, які в умовах ринкової економіки трансформуються в регіональний ринок усіх видів культурних послуг та потребують вироблення механізмів державного регулювання (нормативно-правового, організаційного, фінансово-економічного та інформаційно-комунікативного), розкриття їх змісту та особливостей.

У **другому розділі** – *“Сучасна практика застосування механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах”* – розкрито основні положення та особливості формування й функціонування нормативно-правового і комплексного механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України, а також проаналізовано міжнародні стандарти і механізми міжнародного співробітництва у цій сфері.

Установлено, що нормативно-правова база у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в Україні порівняно з іншими європейськими державами досить ґрунтовно розроблена і специфікована за окремими галузями (включає понад 200 законів і нормативних актів), проте багато положень базових законів є декларативними, що ускладнює державне регулювання. Показано, що вся історія становлення системи нормативно-правового регулювання охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України свідчить про необхідність конкретизації змісту та напрямів вдосконалення відповідного механізму державного регулювання, вироблення й реалізації певних норм, які могли б збалансувати часто протилежні підходи та погляди на історико-культурну спадщину, нормативно-правові методи її збереження, систему цінностей, якою керується вітчизняне та міжнародне співтовариство у визначенні своєї позиції з цього питання, принципів, інструментів та юридичних засобів, які розглядаються як

виважена система засобів впливу органів державної влади та ОМС на діяльність усіх суб'єктів пам'яткоохоронної сфери, якою зумовлюються мета й завдання розвитку цієї сфери, а також способів їх практичного застосування. Уточненню основних напрямів удосконалення нормативно-правового механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури сприятиме: внесення змін у законодавчі та підзаконні акти з метою активізації державно-управлінських відносин у цій сфері; впровадження визнаних Україною актів міжнародного права і міжнародних договорів; законодавче унормування завдань і повноважень суб'єктів забезпечення ОКС та ін.

Крім того, існує потреба в подальшому вдосконаленні системи обліку, систематизації та узагальненні результатів наявних науково-методичних розробок щодо розкриття історико-культурної і наукової цінності ОКС та пам'яток архітектури, використання, консервації, реставрації, музеєфікації пам'яток, контролю за виконанням зобов'язань щодо їх утримання в належному стані, передачі в приватну власність тощо. Аналіз процесів у цій сфері підтвердив необхідність завершення формування ДРНПУ, створення банку даних ОКС, оскільки тільки після внесення до ДРНПУ вони набувають статусу пам'яток та поділяються на дві охоронні категорії: національного та місцевого значення. Так, за даними державної статистичної звітності, на 1 січня 2015 р. в Україні нараховується 123,6 тис. ОКС (з них 891 пам'ятка національного значення та 6779 – місцевого), що на 19,2 тис. менше, ніж у 2013 р., та на 21,2 тис. менше, ніж у 2011–2012 рр. Це є наслідком того, що органами охорони культурної спадщини не створено дієвої системи охорони ОКС, зокрема належних умов їх збереження, що призводить до зменшення кількості пам'яток, оскільки вони руйнуються внаслідок дії атмосферних явищ і людського фактора. Така ситуація свідчить про необхідність вжиття локалізованих заходів із охорони ОКС, зокрема в регіонах. Особливо це стосується високоурбанізованих територій, які потребують значних капіталовкладень, та здійснення відповідної фінансово-економічної політики. Розвиток таких територій, їх реконструкція, забудова, господарська діяльність в історичних ареалах населених місць мають базуватися на усвідомленні необхідності збереження і раціонального використання об'єктів нерухомої культурної спадщини, охорони історичного архітектурного середовища.

Обґрунтовано необхідність розробки організаційно-правових та фінансово-інвестиційних заходів щодо вдосконалення та реалізації державного регулювання у вказаній сфері. Це передбачає побудову відповідної структурно-функціональної моделі комплексного механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах (рис. 1), яка відображає принципи внутрішньої організації та функціонування пам'яткоохоронної сфери, інституційну, фінансово-інвестиційну й організаційну складові і т.ін.

Показано, що гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів у сфері культурної спадщини не лише ґрунтується на різноплановому співробітництві, а й потребує врахування міжнародних стандартів Ради Європи у досліджуваній сфері, передусім її конвенційних норм. Позитивним досвідом України є наближення законодавства до норм європейського права культурної спадщини шляхом ратифікації більшості з конвенцій Ради Європи в указаній сфері.

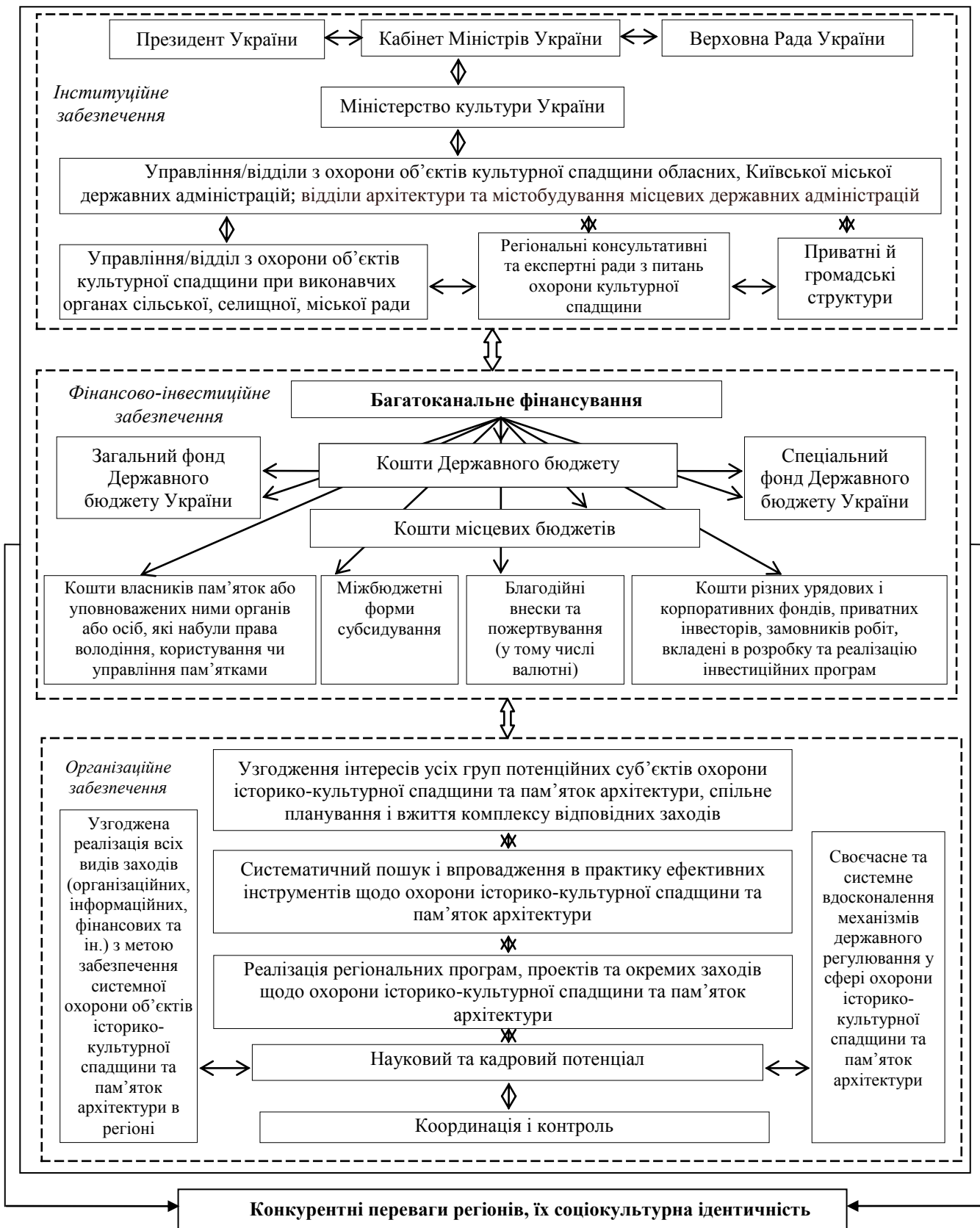

Рис. 1. Структурно-функціональна модель комплексного механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах

Встановлено, що імплементація Міжнародної хартії по охороні історичних міст (1987 р.) сприяла доповненню попередніх міжнародних документів та визначила

цінності, які слід охороняти: конфігурацію планової структури, просторові співвідношення, форму та вигляд споруд, зв'язки поселення з навколишнім середовищем, різні функції міста, що склалися в процесі його історичного розвитку.

Установлено, що це питання актуалізується з огляду на потребу в реалізації “Принципів Валлетти зі збереження та управління історичними містами і урбанізованими територіями”. Особливо важливими для вітчизняної практики культуроохоронної діяльності є не лише можливість розкриття змін, які відображають поглиблене розуміння проблем історико-культурної спадщини в регіональному масштабі, а й з'ясування її значення щодо малоурбанізованих територій, нематеріальних цінностей, таких як цілісність та ідентичність, традицій природокористування, ролі громадських просторів у соціальних відносинах тощо. Визначено, що основними для пам'яткоохоронної сфери є національний і місцевий рівні, які закладають її фундамент, а міжнародне законодавство та міжнародні декларації при цьому є допоміжними.

З метою забезпечення прогнозованості розвитку пам'яткоохоронної діяльності, а також її стабільності в довгостроковій перспективі в регіонах України необхідні розробка та запровадження ефективних механізмів державного регулювання у цій сфері, які включають: розвинене законодавство, інституційний розвиток, наявність державних служб і повноважних посадових осіб з охорони історико-культурної спадщини (на всіх рівнях) та їх взаємодію, комплексний підхід (охорона пам'яток разом із довкіллям), забезпечення вивчення і популяризації пам'яткоохоронної справи, створення умов для активізації міжнародної співпраці, меценатства та благодійництва у вказаній сфері та ін.

У **третьому розділі** – *“Напрями вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах”* – розроблено пропозиції щодо імплементації міжнародного досвіду реалізації компенсаційно-стимулюючого механізму захисту інтересів інвесторів у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України, поліпшення взаємодії органів державної влади, ОМС з громадськістю та приватним сектором, а також визначено шляхи вдосконалення механізмів державного регулювання в цій сфері.

Установлено, що сьогодні в регіонах України бракує успішних, у тому числі інноваційних управлінських практик у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури, які б орієнтувалися на потреби цієї сфери й виклики часу. З огляду на це наголошено на необхідності імплементації Україною кращих міжнародних практик, зокрема шляхом ідентифікації та фіксування спадщини; забезпечення тісного зв'язку охорони історико-культурної спадщини із земельним плануванням шляхом залучення відповідних державних та муніципальних органів до проектів планування на всіх етапах їх реалізації (Данія, Великобританія, США і Канада); чіткого регламентування періоду відвідування та захисту пам'яток; взаємодії інституцій із захисту довкілля (так, данська модель демонструє включення служби захисту давніх пам'яток в охоронне агентство, що реалізує проекти захисту навколишнього середовища, в тому числі заповідники, ландшафт, захист узбережжя); розвитку новітніх форм благодійної діяльності (ендавмент, корпоративна благодійність, відсоткова та венчурна філантропія). Акцентовано увагу на важливості

виділення найбільш поширених форм володіння та управління об'єктами національного і місцевого надбання і розвитку на цій основі компенсаційно-стимулюючого механізму захисту інтересів інвесторів у вказаній сфері. З метою поширення практики благодійницької діяльності в регіонах України запропоновано більше використовувати зарубіжний досвід щодо стимулювання впровадження новітніх форм і тенденцій активізації благодійної діяльності, а також законодавчого закріплення механізму багатоканального фінансування культури для подальшого розвитку спонсорства і меценатства.

Доведено, що на сьогодні важливою складовою змін є перерозподіл владних повноважень, згідно з яким адміністративні методи діяльності органів влади поступаються впливом методам соціального партнерства, нарощуваної інформаційної динамізації, механізмам суспільної саморегуляції, шляхом розробки моделі узгодженої взаємодії між органами державної влади, ОМС з громадськістю та приватним сектором у досліджуваній сфері, яка базується на зворотних зв'язках між партнерами, що сприяє підвищенню результативності їх спільних дій, установленню довготривалих відносин, а також спільному розв'язанню пам'яткоохоронних проблем у регіонах.

Запропоновано гармонізувати державно-громадські, комерційні та приватні взаємовідносини у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах шляхом: підвищення ролі їх спільних інститутів співпраці (громадських, консультативних, експертно-методичних рад); визначення їх спільної участі в реалізації механізмів взаємодії; запровадження інструментів співпраці (планування, проектування, укладання угод, навчання управлінській діяльності та ін.); принципів (публічності, відкритості, прозорості, соціального партнерства, взаємовідповідальності) та форм (консультацій, громадських слухань, діалогу та ін.) щодо їх реалізації, спільних функцій (прогнозування, координації, експертизи і контролю) державно-громадського регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури; модернізації наукового та кадрового забезпечення; застосування інформаційно-комунікативних технологій.

З'ясовано, що визначення шляхів удосконалення механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах потребує комплексного підходу до трансформації організаційної структури управління, впорядкування її повноважень на центральному, регіональному та місцевому рівнях, посилення ролі консультативно-дорадчих органів і кадрового забезпечення цієї сфери та ін.; реформування фінансово-економічного механізму через використання програмного підходу до освоєння бюджетних коштів, який сприяв би певній систематизації їх розподілу в досліджуваній сфері, впровадження пільгового кредитування пам'яткоохоронних заходів у регіонах, реалізації інвестиційних програм із розбудови інфраструктури історико-культурного та подійного туризму в регіонах, конструктивної ідеї синтезу інтересів державного регулювання на засадах державно-приватного партнерства з метою підтримки спільної участі держави та приватного сектора, моніторингу та оцінки регіональних довгострокових цільових програм зі збереження пам'яток як національного, так і місцевого значення в рамках Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ, поширення практики надання сервейінгових послуг, які включають усі види планування

(генеральне, стратегічне і оперативне) щодо функціонування нерухомості, а також заходи з проведення комплексу технічних та економічних експертиз ОКС, які забезпечують отримання максимального соціального ефекту в пам'яткоохоронній сфері; модернізації інформаційно-комунікативного механізму шляхом запровадження нових управлінських технологій із формування системи е-послуг на основі Геоінформаційної системи “Історико-культурна спадщина”, QR-кодів та краудсорсингу, створення національної стратегії оцифровування культурної спадщини та збереження цифрового контенту. Зазначені заходи сприятимуть подальшій демократизації управління у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні вирішено актуальне наукове завдання в галузі науки “Державне управління”, яке полягає в теоретичному обґрунтуванні й розробці практичних рекомендацій щодо напрямів удосконалення механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України з урахуванням новітніх підходів та можливостей взаємодії органів державної влади, ОМС та інших потенційно заінтересованих сторін.

Отримані результати дали підстави сформулювати висновки та розробити рекомендації, що мають теоретичне й практичне значення.

1. У процесі систематизації основних дослідницьких підходів до формування і розвитку сфери охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури встановлено, що наукові публікації з цієї тематики стосуються лише окремих аспектів досліджуваної проблеми, переважно ролі суб'єктів управління в її здійсненні, аналізу проблем, які доцільно розв'язувати шляхом державного регулювання вказаної сфери. Проте малодослідженими залишаються підходи і механізми такого державного регулювання.

Вивчення існуючих у вітчизняних наукових розробках підходів до трактування аналізованої в дисертаційному дослідженні базової термінології показало відсутність чіткості у визначенні понять, що призводить до розбіжностей у тлумаченні похідних від них дефініцій, зміст яких у науці “Державне управління” потребує уточнення та розширення. Зокрема, конкретизовано поняття “державне регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури”, що дало змогу системно розкрити вплив держави в особі органів державної влади, ОМС, громадськості, суб'єктів господарювання тощо на ОКС, використовуючи сукупність інструментів, принципів, форм, методів і засобів їх регулювання. Відповідно запропоновано доповнити глосарій Закону України “Про охорону культурної спадщини” термінами: “державна реєстрація нерухомих ОКС”, “Державний реєстр нерухомих пам'яток України”, “історико-архітектурний опорний план”, “предмет охорони історичного середовища”, “реставраційне завдання”, “санація”, “територія об'єкта культурної спадщини” і класифікацію ОКС за видами і категоріями цінності. Це сприятиме запровадженню єдиних категорій ОКС у законодавстві України та формуванню і веденню електронних баз даних як принципової методичної позиції щодо необхідності чіткого розмежування ОКС відповідно до рекомендацій ЮНЕСКО.

2. Конкретизовано зміст і розкрито напрями вдосконалення нормативно-

правового механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах, який передбачає модернізацію системи обліку, використання, консервації, реставрації, музеєфікації ОКС; державний контроль за збереженням і використанням ОКС; відображення вимог міжнародних актів у національному законодавстві; законодавче унормування завдань і повноважень суб'єктів забезпечення охорони культурної спадщини, а також формування правового поля залучення інвестиційних коштів на охорону, збереження та використання ОКС для підтримання їх у належному стані, забезпечення привабливості як туристичних об'єктів, що сприятиме наповненню місцевих бюджетів, і, зрештою, соціально-економічному розвитку регіонів. У контексті дослідження доведено необхідність внесення змін до Закону України "Про охорону культурної спадщини", а також прийняття Верховною Радою України проектів законів України "Про нематеріальну культурну спадщину", "Про інвестиційне забезпечення реалізації програм культурного розвитку регіонів України", "Про внесення змін до Закону України "Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей" та інших законодавчих і підзаконних актів, забезпечення їх моніторингу та реалізації.

3. Розроблено структурно-функціональну модель комплексного механізму державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини і пам'яток архітектури в регіонах та визначено ступінь використання потенційних можливостей регіонів шляхом виокремлення інституційної, фінансово-інвестиційної й організаційної складових. Установлено, що інтегральна результативність моделі досягається: впорядкованою системою інституцій загальнодержавного, регіонального та місцевого рівнів, приватних і громадських структур; багатоканальним фінансуванням сфери охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури; узгодженням інтересів усіх груп потенційних суб'єктів регулювання щодо спільного планування та вжиття комплексу відповідних заходів; науковим та кадровим забезпеченням; систематичним пошуком і запровадженням ефективних інструментів; реалізацією регіональних програм, проектів, координацією і контролем та ін. Усе це сприятиме налагодженню системної охорони і збереження ОКС та пам'яток архітектури, а також удосконаленню механізмів державного регулювання цієї сфери.

4. У процесі аналізу й узагальнення міжнародного досвіду застосування компенсаційно-стимулюючого механізму захисту інтересів інвесторів у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури розкрито можливість використання кращих зарубіжних практик із формування корпоративної та приватної культури благодійництва і меценатства в регіонах України. Зарубіжний досвід свідчить про доцільність широкого застосування субсидування та стимулювання, запровадження культурних кластерів, брендування культурної спадщини, корпоративного благодійництва (США, Угорщина, Словаччина, Польща, Латвія та ін.), ендавменту (США, Франція, Латвія, Чехія і Хорватія), відсоткової (Угорщина, Словаччина, Польща, Литва, Румунія) та венчурної філантропії (США), запровадження системи податкових пільг, довірчого/трастового управління (Велика Британія, США, Канада) та ін.

5. Обґрунтовано концептуальний підхід до формування моделі узгодженої взаємодії органів державної влади, ОМС з громадськістю і приватним сектором у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах,

яка базується на досліджених формах, функціях, методах взаємодії при застосуванні систематизованих механізмів і запропонованого набору інструментів співпраці та підходів щодо регулювання ОКС, які дають найбільш повне уявлення про цю модель. Доведено, що такий підхід уможливорює комплексний управлінський вплив на охорону та збереження ОКС та пам'яток архітектури з урахуванням регіональних особливостей і цілей як довгострокових програм з охорони усіх видів культурної спадщини, так і цілей сталого розвитку територій.

6. Розроблено пропозиції та практичні рекомендації щодо визначення шляхів удосконалення механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах, зокрема:

- організаційного механізму – доведено необхідність реформування організаційної структури управління на державному і регіональному рівнях та посилення ролі спільних інститутів співпраці; покращання спеціалізованої професійної освіти з підготовки кадрів; системного фахового підходу до обліку, моніторингу та контролю за станом збереження культурної спадщини; врахування вимог охорони і збереження ОКС та пам'яток архітектури у планах міського та регіонального розвитку, що дасть змогу підвищити ефективність роботи, створити дієві механізми регулювання пам'яткоохоронної діяльності регіонів, використовувати внутрішній історико-культурний потенціал їх територій;

- фінансово-економічного механізму – обґрунтовано доцільність упровадження пільгового кредитування заходів щодо розвитку сфери охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах; використання програмного підходу в освоєнні бюджетних коштів з метою певної систематизації їх розподілу в цій сфері; реалізації інвестиційних програм із розбудови інфраструктури історико-культурного та подійного туризму в регіонах; запровадження окремих форм державно-приватного партнерства для підтримки спільної участі держави та бізнесу в охороні ОКС; стимулювання розвитку сервейінгових послуг у пам'яткоохоронній сфері як таких, що надаються суб'єктами приватного сектора економіки шляхом інжинірингу процесів управління історичною нерухомістю, їх документуванням, постійною адаптацією до умов, що змінюються за апробованими методиками і стандартами та сприяє забезпеченню стабільно гарантованого доходу від площ, на яких розміщені пам'ятки культури;

- інформаційно-комунікативного механізму – розкрито необхідність упровадження сучасних інформаційних технологій та оцифрування історико-культурної спадщини шляхом формування системи е-послуг на основі QR-кодів, територіальних геоінформаційних систем “Історико-культурна спадщина” (ГІС “ІКС”) і такого інноваційного інструменту, як краудсорсинг, що полегшує доступ населення до культурних надбань з допомогою засобів новітніх інформаційних технологій, інтеграції культурної спадщини у світовий інформаційний простір.

7. На підставі отриманих у дисертації результатів для впровадження в практичну діяльність органів влади та інших суб'єктів запропоновано такі рекомендації:

- Міністерству культури України в процесі реалізації Довгострокової стратегії розвитку української культури – стратегії реформ – переглянути нормативно-правову базу для забезпечення ефективного паритетного фінансування ініціатив та інституцій у

сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах з бюджетів різного рівня та шляхом залучення нових джерел фінансування; сприяти підтримці культурного розвитку регіонів на основі компліментарної субсидіарності, передачі частини повноважень на місцевий рівень та посилення відповідальності місцевих органів влади; визначити подальші кроки/дії всіх залучених сторін із розробки проекту та прийняття Державної програми підтримки нематеріальної культурної спадщини шляхом реформування системи державного обліку пам'яток, деталізації відповідальності за завдання шкоди історико-культурній спадщині, удосконалення процедур виявлення пам'яток і забезпечення їх збереження, комплексного врегулювання сфери суспільних відносин та ін.;

– місцевим органам державної влади та ОМС забезпечити: жорстке дотримання регламентів, установлених для територій історичних центрів міст; залучення інвестиційного ресурсу до формування місцевого туристичного продукту шляхом участі в реабілітації комплексів та ОКС, благоустрої територій історичних центрів, створення або модернізації необхідної інфраструктури; розробку, запровадження та моніторинг інноваційних стратегій регіонального і місцевого культурного розвитку; реформування містобудівної політики з урахуванням пріоритету культурної спадщини, розвитку галузі реставрації, поширення успішного міжнародного і національного досвіду (реалізація проекту Ради Європи і Європейської Комісії “Урбаністичні стратегії в історичних містах, скеровані громадами” (COMUS)) та ін.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації

1. Мещеряков В. В. Державне регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури: до питання визначення понять та особливостей їх застосування / В. В. Мещеряков // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2013. – Вип. 37. – С. 271–277.
2. Лелеченко А. П. Узгодження та збалансованість фінансово-інвестиційних заходів по забезпеченню сфери охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури на рівні регіону / А. П. Лелеченко, В. В. Мещеряков // Інвестиції: практика та досвід : наук.-практ. журн. – 2014. – № 17. – С. 161–165. – Авторські. С. 163–165.
3. Мещеряков В. В. Сучасні підходи до вдосконалення механізмів державного регулювання зі збереження та популяризації історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури [Електронний ресурс] / В. В. Мещеряков // Державне управління: удосконалення та розвиток : електрон. наук. фах. вид. – 2015. – № 9. – Режим доступу : <http://www.dy.nayka.com.ua/>.
4. Лелеченко А. П. Нормативно-правовое обеспечение государственного регулирования в сфере охраны историко-культурного наследия и памятников архитектуры в Украине / А. П. Лелеченко, В. В. Мещеряков // Оралдың ғылым жаршысы : науч.-теорет. и практ. журн. (Казахстан). – 2015. – № 2 (133). – (Серия Экон. науки ; Гос. упр.) – С. 66–76. – Авторські. С. 70–76.
5. Мещеряков В. В. Mechanisms of state regulation of protection of historical and cultural heritage and architectural monuments in Ukraine (Механізми державного регулювання охорони історико-культурного наследия и памятников архитектуры в

Україне) / В. В. Мещеряков // European Applied Sciences. – 2015. – № 1. – С. 116–118.

6. Мещеряков В. В. Формування моделі взаємодії органів публічної влади, громадськості та приватного сектору у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах / В. В. Мещеряков // Інвестиції: практика та досвід : наук.-практ. журн. – 2016. – № 4. – С. 105–111.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

7. Мещеряков В. В. Сервейінг як ефективний інструмент реалізації системного підходу з управління нерухомістю на місцевому рівні / В. В. Мещеряков // Наука як ресурс модернізаційної стратегії держави : матеріали наук. конф. (Київ, 16 трав. 2012 р.) : у 2 т. / редкол. : М. М. Білинська та ін. – Київ : НАДУ, 2012. – Т. 2. – С. 92–94.

8. Лелеченко А. П. Збереження та охорона історико-культурної спадщини України в контексті європейської інтеграції / А. П. Лелеченко, В. В. Мещеряков // Модернізація державного управління та європейська інтеграція України : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 25 трав. 2013 р.). – Київ : НАДУ, 2013. – С. 33–35. – Авторські. С. 34–35.

9. Мещеряков В. В. Особенности внедрения модели финансово-инвестиционного обеспечения сферы охраны историко-культурного наследия и достопримечательностей архитектуры в регионах Украины / В. В. Мещеряков // Развитие института государственной службы в регионах: международный и российский опыт : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (19 сент. 2013 г.) : в 3 т. / под общ. ред. д-ра полит. наук, проф. В. Ф. Ницевича. – Орел : Изд-во ОФ РАНХиГС, 2013. – Т. III. – С. 138–143.

10. Мещеряков В. В. Формування ефективних механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах України / В. В. Мещеряков // Формування ефективних механізмів державного управління та менеджменту в умовах сучасної економіки: теорія і практика : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Запоріжжя, 15 листоп. 2013 р. / за ред. В. М. Огаренка, А. О. Монаєнка та ін. – Запоріжжя : КПУ, 2013. – С. 196–198.

11. Мещеряков В. В. Міжнародний досвід удосконалення державного управління сферою охорони історико-культурної спадщини / В. В. Мещеряков // Вивчення та впровадження в Україні іноземного досвіду удосконалення діяльності органів влади : матеріали VIII Міжнар. наук.-практ. конф., Полтава, 27 листоп. 2013 р. : у 2 ч. – Полтава : ПолтНТУ, 2013. – Ч. II. – С. 64–66.

12. Мещеряков В. В. Охорона та збереження історико-культурної спадщини і пам'яток архітектури в контексті забезпечення сталого розвитку регіонів / В. В. Мещеряков // Міське самоврядування – основа сталого розвитку України : матеріали щоріч. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 16 трав. 2014 р.) : у 2 т. / за наук. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, С. В. Загороднюка. – Київ : НАДУ, 2014. – Т. 2. – С. 111–113.

13. Мещеряков В. В. Реформування публічного управління в сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в умовах децентралізації владних відносин в регіонах України / В. В. Мещеряков // Сучасні проблеми державного та муніципального управління : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 3 квіт. 2015 р.) : у 2 ч. / за заг. ред. О. І. Дація, В. Д. Бакуменка, Т. В. Іванової. – Київ : АМУ, 2015. – Ч. 1. – С. 68–69.

АНОТАЦІЯ

Мещеряков В. В. Механізми державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Національна академія державного управління при Президентові України, Київ, 2016.

У дисертації досліджено теоретичні та методологічні засади формування і реалізації механізмів державного регулювання у сфері охорони історико-культурної спадщини та пам'яток архітектури в регіонах на основі наукового обґрунтування їх складових і структури, стан нормативно-правового забезпечення та аналітичної оцінки реалізації Україною міжнародних стандартів і можливостей їх застосування у вказаній сфері. Розглянуто досліджувану сферу як об'єкт державного регулювання та розроблено структурно-функціональну модель комплексного механізму державного регулювання в цій сфері в регіонах, визначено його структуру і склад. З'ясовано основні напрями створення компенсаційно-стимулюючого механізму захисту інтересів інвесторів за темою дослідження на основі застосування в регіонах України кращих міжнародних практик із формування корпоративної та приватної культури благодійництва й меценатства. Здійснено концептуалізацію формування моделі узгодженої взаємодії органів державної влади, ОМС з громадськістю та приватним сектором у пам'яткоохоронній сфері як нової організаційної структури управління на регіональному рівні, яка ґрунтується на засадах децентралізації і демократизації суспільних відносин. Сформульовано пропозиції та практичні рекомендації щодо визначення пріоритетних напрямів удосконалення механізмів державного регулювання у досліджуваній сфері.

Ключові слова: механізми державного регулювання, історико-культурна спадщина, пам'ятки архітектури, охорона історико-культурної спадщини, міжнародні стандарти.

АННОТАЦИЯ

Мещеряков В. В. Механизмы государственного регулирования в сфере охраны историко-культурного наследия и памятников архитектуры в регионах. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук государственного управления по специальности 25.00.02 – механизмы государственного управления. – Национальная академия государственного управления при Президенте Украины, Киев, 2016.

В диссертации исследованы теоретические и методологические основы формирования и реализации механизмов государственного регулирования в сфере охраны историко-культурного наследия и памятников архитектуры в регионах на

основе научного обоснования их составляющих и структуры.

Изучены взгляды ученых относительно основных понятий исследуемой сферы и классификации ее объектов по типам, видам и категориям ценности, базирующейся на необходимости введения единых категорий объектов культурного наследия (ОКН) в законодательство Украины и дополнения основных терминов, употребляемых в Законе Украины “Об охране культурного наследия”. На основе проанализированных научных источников объединены в единую систему различные механизмы государственного регулирования по теме исследования: правовой, финансово-экономический, организационный и коммуникативно-информационный. Установлено, что каждый из механизмов имеет свои особенности, в частности соответствующие инструменты и принципы воздействия. Осуществлены углубленный анализ нормативно-правового обеспечения и аналитическая оценка реализации Украиной международных стандартов, а также возможности их применения в исследуемой сфере путем совершенствования системы учета, использования, консервации, реставрации, музеефикации, обеспечения государственного учета и контроля над сохранением ОКН. Рассмотрена сфера охраны историко-культурного наследия и памятников архитектуры в регионах как объект государственного регулирования и разработана структурно-функциональная модель комплексного механизма государственного регулирования в этой сфере в регионах, определены его структура и состав. Показано, что данная модель представляет особенности осуществления государственного регулирования системы взаимоотношений органов государственной власти, органов местного самоуправления (ОМС), субъектов предпринимательской деятельности в процессе хозяйственной деятельности посредством выделения ее институциональной, финансово-инвестиционной и организационной составляющих.

Раскрыты основные направления формирования компенсационно-стимулирующего механизма защиты интересов инвесторов в исследуемой сфере на основе применения в регионах Украины лучших международных практик по формированию корпоративной и частной культуры благотворительности и меценатства. Определены возможные пути и направления совершенствования механизмов государственного регулирования по теме исследования, что позволило предложить принципиально новый подход к организации государственного регулирования данной сферы путем повышения эффективности деятельности субъектов регулирования в регионах Украины. Обоснован концептуальный подход к формированию модели согласованного взаимодействия органов государственной власти, ОМС с общественностью и частным сектором в исследуемой сфере, базирующейся на демократических принципах, гармоничном сочетании общественного и частного партнерства. Это создает институциональные предпосылки для согласования функций общественных организаций с конкретными функциями государственных учреждений, а также позволяет выработать новые подходы к реализации эффективной государственной региональной политики в исследуемой сфере путем: совершенствования действующего законодательства, упорядочения организационной структуры данной сферы; создания благоприятного инвестиционного климата; широкого использования современных информационных технологий, систематического информирования общественности о негативных последствиях неэффективного использования ОКН. Предложены практические рекомендации по

определению приоритетных направлений совершенствования механизмов государственного регулирования в исследуемой сфере на современном этапе.

Ключевые слова: механизмы государственного регулирования, историко-культурное наследие, охрана историко-культурного наследия, памятники архитектуры, международные стандарты.

ANNOTATION

Mesheryakov V. V. Mechanisms of state regulation in the sphere of protection of historical and cultural heritage and architectural monuments in the region. – Manuscript.

Thesis for obtaining the candidate of sciences degree in public administration; specialty 25.00.02 – mechanisms of public administration. – National Academy for Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv, 2016.

In this thesis, the author provides theoretical generalizations and new solution for topical scientific task of creating and implementing mechanisms of state regulation in the sphere of protection of historical and cultural heritage and monuments of architecture in regions based on scientific substantiation of their components and structure in theoretical and methodological aspects. The in-depth analysis of current legal framework and analytical assessment of implementation of international standards by Ukraine and possibilities of their application in the sphere of protection of historical and cultural heritage has been performed. The sphere of protection of historical and cultural heritage and monuments of architecture in regions as an object of state regulation has been considered, and structural-functional model of the comprehensive mechanism of state regulation in this sphere in regions has been developed, its structure and composition have been defined. Main lines of formation of compensatory and incentive mechanism for protection of the interests of investors in the sphere of protection of historical and cultural heritage and monuments of architecture based on application of the best international practices regarding corporate and private culture of philanthropy and patronage in this sphere in the regions of Ukraine have been considered. The conceptualization of creating the model of interaction between public authorities, local self-government bodies and society and private sector in the sphere of protection of historical and cultural heritage and monuments of architecture in regions as a new organizational structure of management at the regional level that is based on the principles of decentralization and democratization of social relations. Proposals and practical guidance for determining priority areas of improvement mechanisms of state regulation in the sphere of protection of historical and cultural heritage and monuments of architecture in regions at the present stage have been provided.

Key words: mechanisms of state regulation, historical and cultural heritage, monuments of architecture, protection of historical and cultural heritage, international standards.

Підп. до друку 18.08.2016.
Формат 60 x 84/16. Обл.-вид. арк. 1,35. Ум.-друк. арк. 1,16.
Тираж 100 пр.

Свідоцтво серії ДК № 1561 від 06.11.2003.

Віддруковано з оригінал-макета в управлінні з видавничої діяльності
Національної академії державного управління
при Президентові України.
03680, Київ, вул. Ежена Потьє, 20, тел. 456-77-95